

Venkov

Ochrana a regenerace kulturních hodnot v území

Počátky osídlování naší krajiny

▶ Mladší doba kamenná

- ▶ 3-4 tis. let př. n. l.
- ▶ Rodové vlastnictví půdy
- ▶ Pazourkové srpy
- ▶ Skladování obilí – zemní jámy, hliněné nádoby
- ▶ Využívání půdy jen několik let
- ▶ Ponechání půdy k odpočinku – 50 až 80 let
- ▶ Dlouhorohý skot; dále ovce, kozy, prasata

Neolitické osady

▶ Skupiny

- ▶ rodových neolitických chat
  - ▶ Polozapuštěné do země
  - ▶ Konstrukce z kůlů
  - ▶ Proutěný výplet
  - ▶ Rákosové zakrytí

▶ Osídlení

- ▶ Polabí, dolní Ohře, jižní Morava

Období doby bronzové, železné a laténské

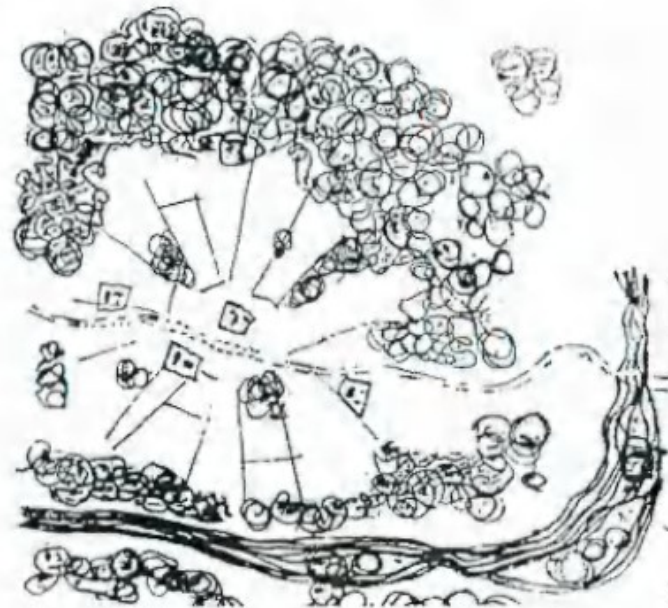
- ▶ Trojpolní systém
  - ▶ Střídání jaře, ozimu, úhoru
- ▶ Zlepšení zemědělských nástrojů

Příchod slovanských kmenů

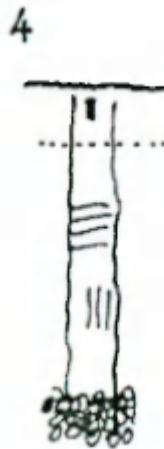
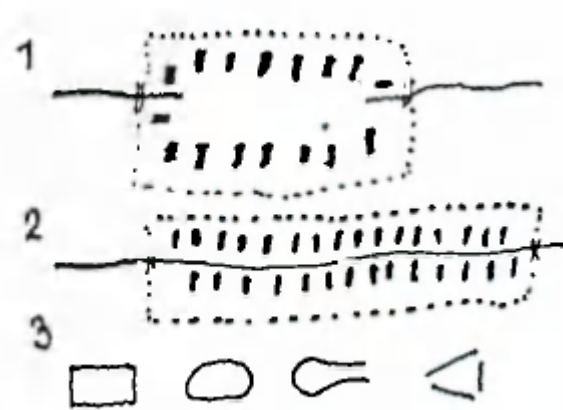

- ▶ 5. až 6. stol.
- ▶ První formy osídlení
  - ▶ Roztroušené rodové dvorce → Rodové vsi
  - ▶ Volnější shluky stavení obklopující centrální prostor, společně ohrazené
  - ▶ Hradiště

Vyvinutější typy slovanské zástavby

- ▶ Kompaktní zástavba
  - ▶ Návesní typ
  - ▶ Ulicovka (později silnicovka)
- ▶ Volnější zástavba
  - ▶ Návesní ulicovka (silnicovka)

- 1 - NAVESNÍ TYP
  - 2 - ULICOVKA
  - 3 - RŮZNÉ TVARY NAVSÍ OVLIVNĚNY TERENEM
  - 4 - KAŽDÁ RODINA MĚLA SVŮJ OBYTNÝ DŮM, POLE, ÚHOR A LES V PRŮHU ZA NĚM
- + SPOLEČNÁ OHRADA S BRÁNOU

Slovanské zemědělství

- ▶ Úhorová soustava
- ▶ Asymetrická radlice
- ▶ Železné kosy
- ▶ Obiloviny, luskoviny, konopí, jabloně, švestky, broskve
- ▶ Chov skotu, prasat, koz, ovcí, drůbeže, koňů
  - ▶ Dobytek na noc a na zimu schováván do ohrazené části vesnice

Velkomoravská říše

- ▶ Do 10. stol.
- ▶ Zaniká rodový řád, rodové vlastnictví,
  - ustává vznik rodových vesnic
  - mizí společná půda
- ▶ Počátek majetkových změn
  - feudální řád

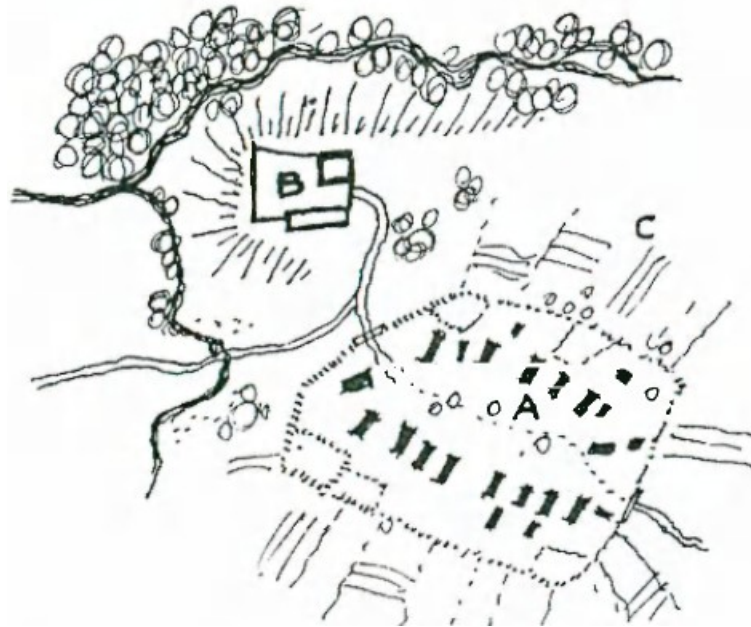

Feudální řád

- ▶ Dominikál
  - ▶ nevolníci
- ▶ Rustikál
  - ▶ Pronájem půdy poddaným
    - ▶ Poplatky
    - ▶ Naturální odvody
  - ▶ Robota

- A - OHRAZENÁ VESNICE
- B - TVRZ FEUDÁLNÍHO PĀNA, STAVĚNÁ NA OSTROHU NAD SOUTOKEM (NA PR.)
- C - DOMINIKÁLNĚ PŮDA

Ranně středověký dům

- ▶ Pravoúhlá stavba

- ▶ Roubená z kmenů

- ▶ Kůlová

- ▶ Stěny vyplétané z proutí a omazané hlinou

- ▶ Sedlová střecha

- ▶ Slámová střešní krytina

- ▶ Jedna místnost

- ▶ 3x3 nebo 4x4 m

- ▶ Ohniště v rohu (odvod kouře přes střechu – dýmná jizba)

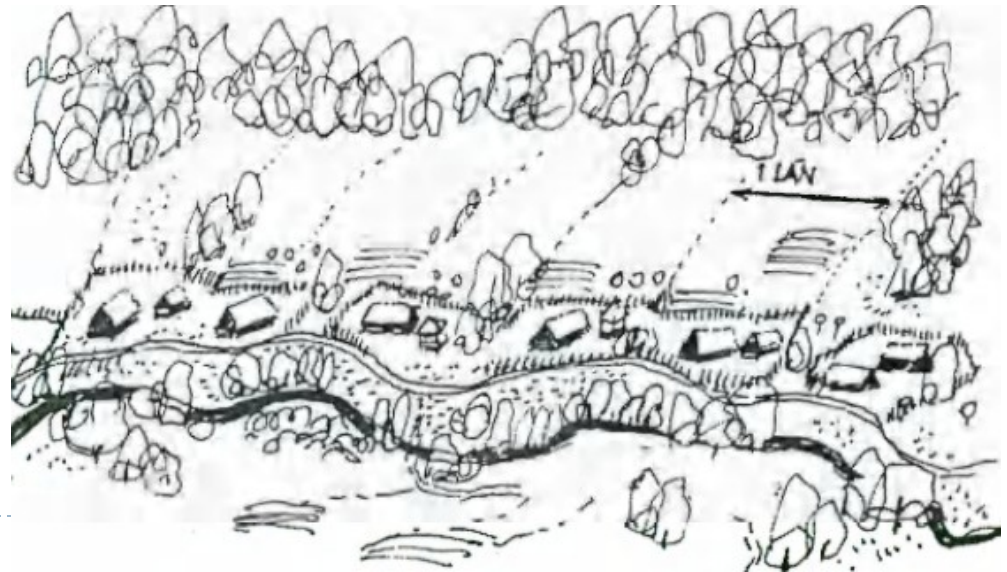
- ▶ Podlaha hliněná

Od 13. stol.

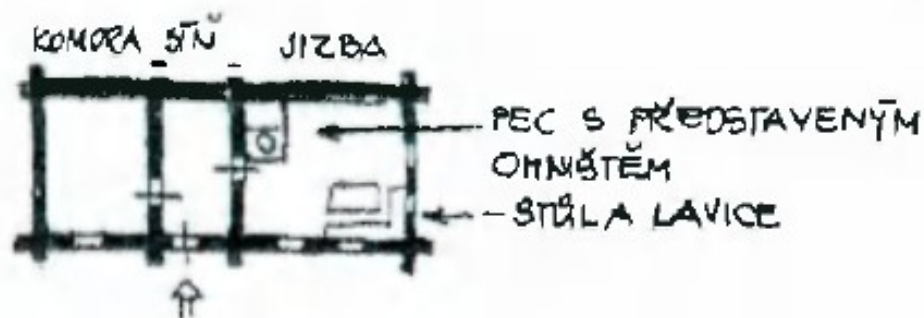
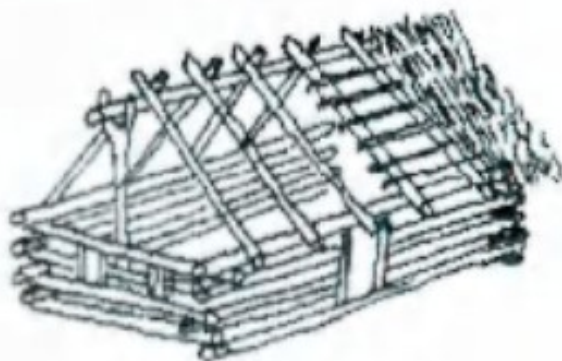
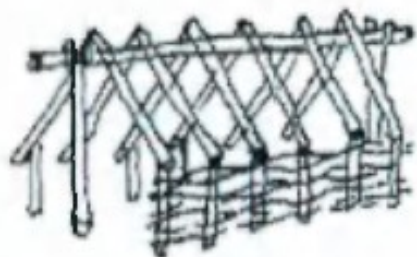

- ▶ Zakládány nové vesnice, města, kláštery, hrady
- ▶ Zhušťování stávajícího osídlení
- ▶ Osídlování nových zalesněných ploch
  - mýcení lesů → získávání nové půdy
  - „kolonizace hvozdů“
- ▶ „nedostatek místního obyvatelstva“
  - němečtí a vlámské kolonizátoři
- ▶ Lokátor (parcely – lány)
  - lánová ves
    - ▶ Nemá náves
    - ▶ Lán
      - ▶ 32 – 100 korců
      - ▶ 5 – 14 ha

Středověký venkovský dům

Od počátku 15. století

▶ Husitství

- ▶ Mělo přinést zlepšení situace poddaných na venkově
- ▶ Zpustošení velké části venkovského prostoru → zpřísněná vazba poddaných k půdě
  - ▶ Z důvodu obnovení zemědělské produkce

▶ Zájem o zvyšování hospodářských výnosů

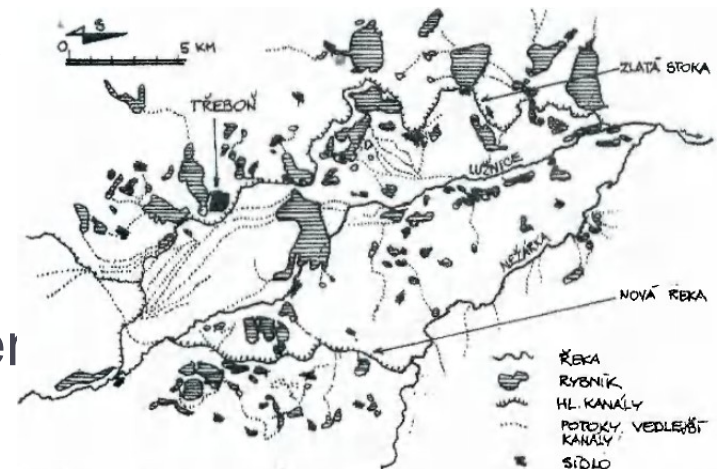
- ▶ Vznik velkostatků

▶ Kultivace krajiny – Jižní Čechy

- ▶ Rozvoj rybníkářství → chov ryb

▶ Zakládání

- ▶ Pivovarů, hamrů, skláren, papíren

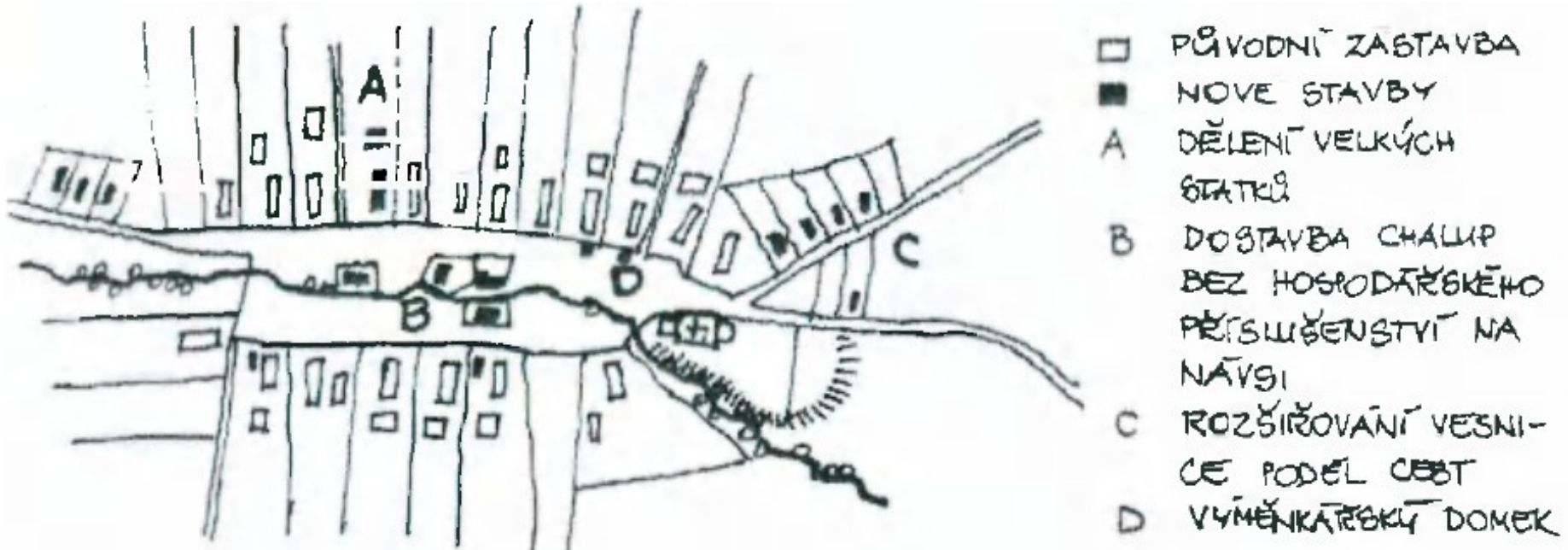
16. století

- ▶ Vodní hospodářství – splavnění k dopravě dřeva do měst
  - ▶ Labe, Vltava, Orlice
  - v některých oblastech úbytek lesů
  - vydávání lesních řádů
    - zákaz pastvy dobytka v lesích
    - zákaz těžby v lesích
- ▶ Růst vesnic
  - ▶ Podél cest
  - ▶ Venkovské domy (statky)
    - ▶ Na návsi
  - ▶ Rozrůstání chalup (chudší obyvatelstvo)

Rozrůstání vesnic v 16. století

- ▶ Dvouprostorové domy (pro chudší) – síň, jizba
- ▶ Výměnkářské domy
- ▶ Dvorce velkostatků
- ▶ Kovárny, mlýny

Kovářny

- ▶ Obvykle na obecní půdě
  - ▶ Na návsi nebo u silnice (cesty)
  - ▶ Před vchodem zastřešený pracovní prostor
  - ▶ Místo setkávání venkovanů

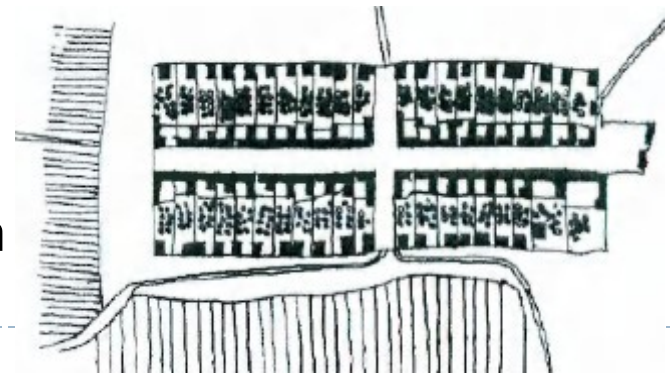

18. století - Marie Terezie

- ▶ 17. století – třicetiletá válka → zdecimování českého venkova
- ▶ → zvyšování robotních povinností → povstání
- ▶ F. A. Raab
  - ▶ Raabizace
    - ▶ *aboliční Raabovská soustava, Raabovký robotní svod*
    - ▶ Rozdělení neefektivních panských statků mezi poddané
    - ▶ Smluvená roční úplata
    - ▶ Zakládání nových vesnic
      - Geometrická přesnost nové venkovské zástavby
      - Čechy 128
      - Morava 117
  - ▶ Využívání půdy kontinuálně
    - ▶ Střídání píce, jetelovin, okopanin

Josef II.

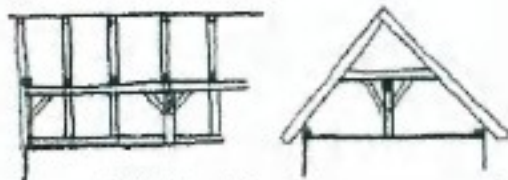
- ▶ zrušen jezuitský řád
- ▶ soudnictví je odděleno od správy
- ▶ vydány patenty
  - ▶ 1781 o zrušení nevolnictví
  - ▶ 1781 toleranční patent - povolení příslušnosti k dvojímu protestantskému vyznání
  - ▶ patent stanovující minimální rozlohu pozemku
  - ▶ 1792 tereziánsko-josefínský katastr
- ▶ Rozvoj venkovské shlukové zástavby

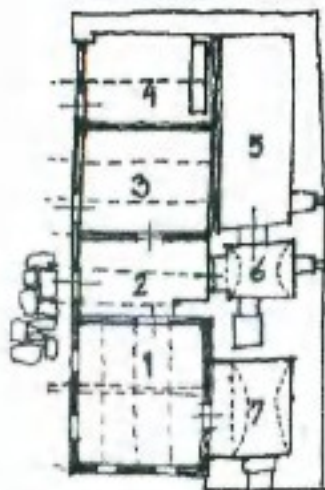
1 - OBYTNÉ STAVENÍ, 2 - CHLÉV, 3 - SÝP-KA, 4 - STODOLA, 5 - NÁVES

Přestavba obytného domu

ČASTÉ ŘEŠENÍ KROVU - HAMBALKOVÁ
SOUSTAVA, HAMBALKY PODPÍRAJÍ STŘEDNÍ
VAZNICE NA SLoupCÍCH

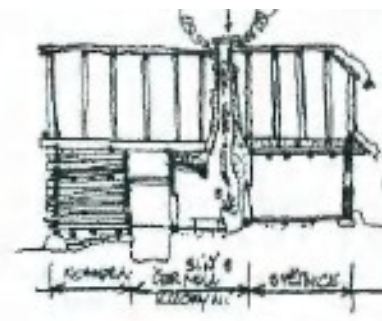
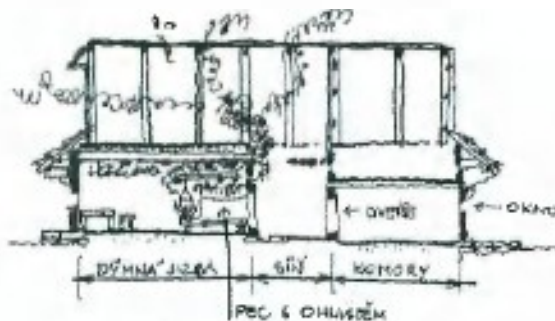

← SCHEMA ZMENY PŮDORYSU OBYTNEHO
STAVENÍ V 18. STOLETÍ - VZNIK 2. TRAK-
TU PŘÍSTAVBOU

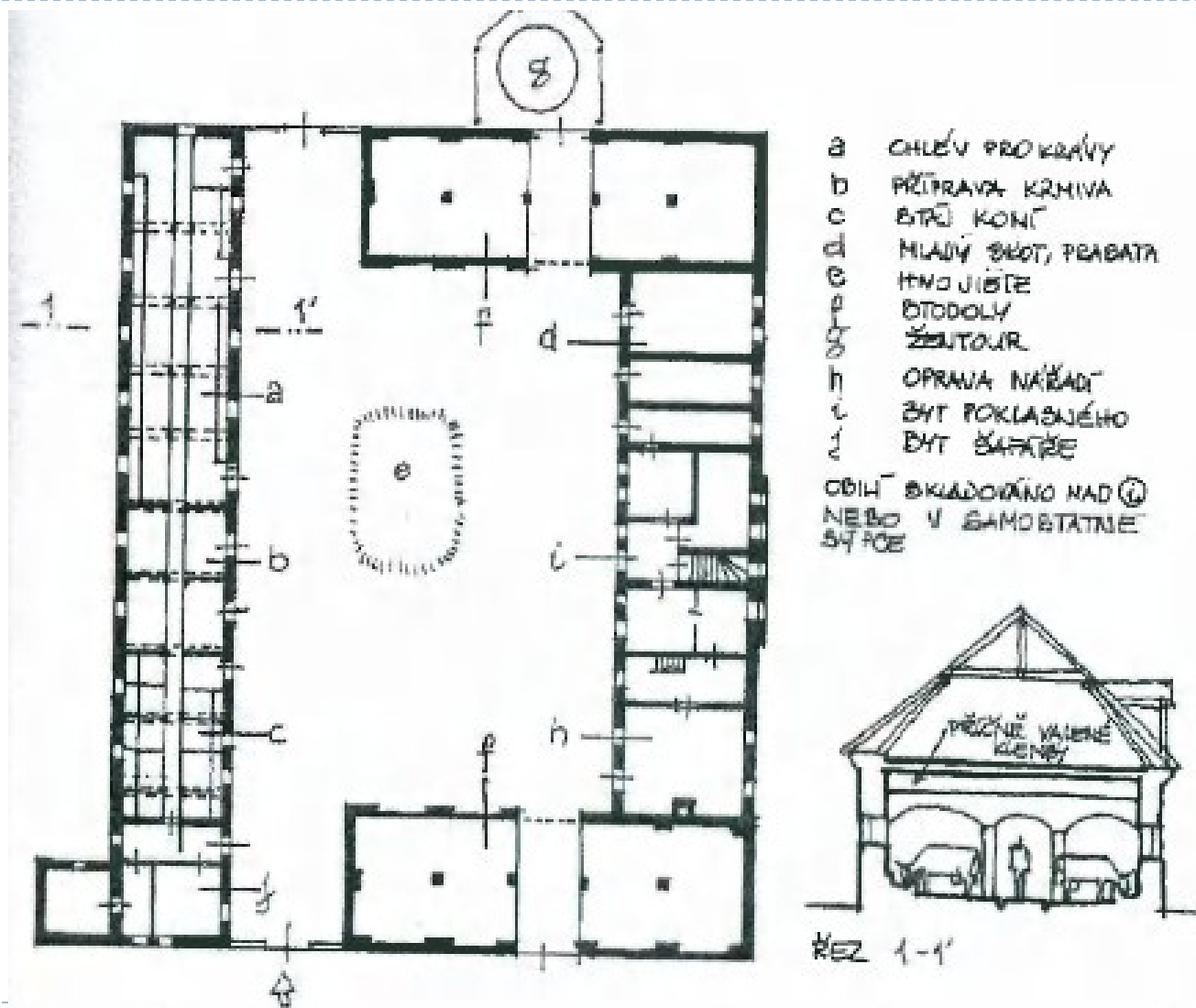
- 1 - JIZBA
- 2 - SÍŇ
- 3 - KOKOŘA
- 4 - STAŇ
- 5 - KOKOŘA
- 6 - ČERNÁ KUCHYŇE
- 7 - SVĚTNIČKA

PODOBŇNÝCH A VARIANTNÝCH ŘEŠENÍ
JE CELÁ ŘADA.

- PŮVODNÍ DŘEVĚNÁ (POUCENÁ)
KONSTRUKCE
- KAMENNÁ ZĚŇ
- STROPNÍ TRÁMY
- KLEBY

Uspořádání panského dvora

Estetická úprava krajiny

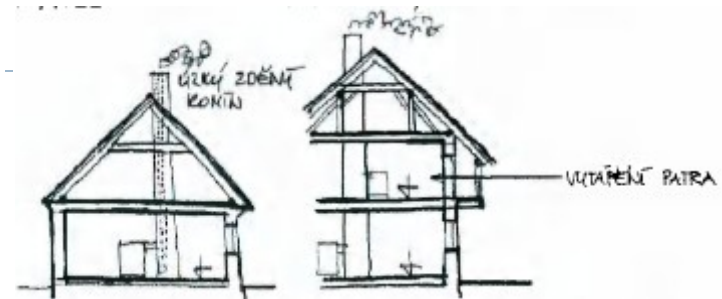
- ▶ Přestavba zámků
- ▶ Zámecké zahrady
- ▶ Krajinné celky
  - ▶ Vyhlídkové cesty
  - ▶ Okrasné aleje
  - ▶ Odpočinkové altány

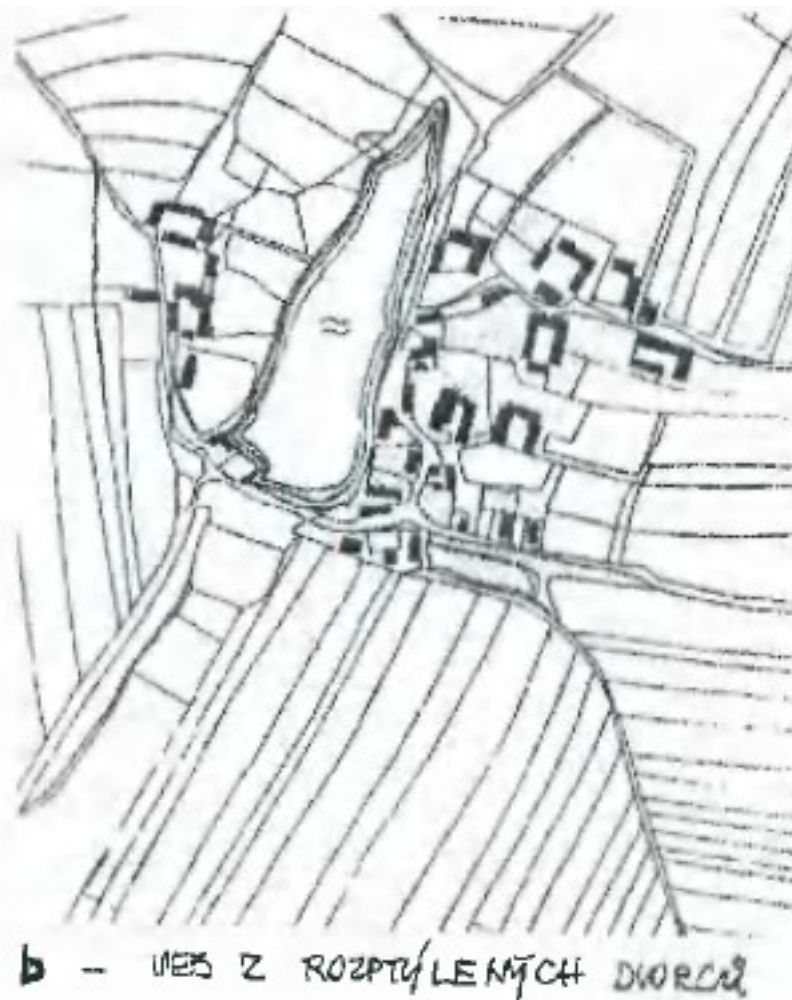
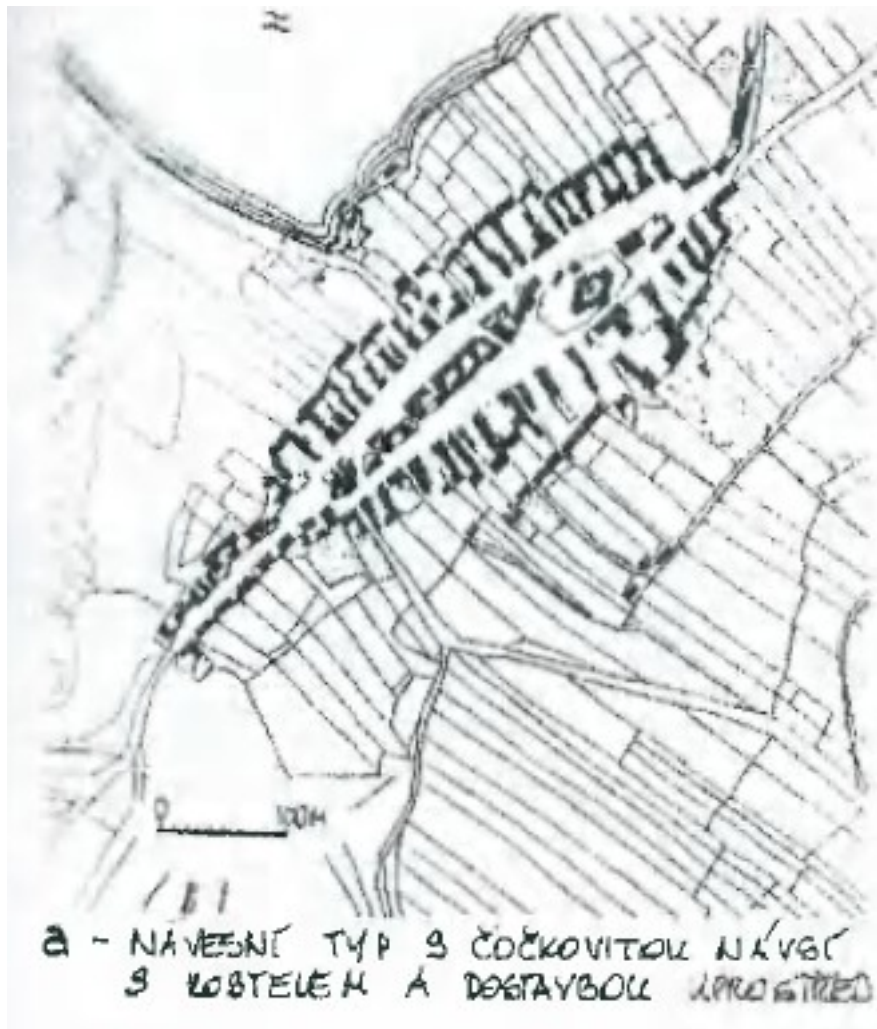
19. století

- ▶ Opuštění systému dýmné jizby
- ▶ Zděné konstrukce
  - ▶ Odvod kouře
  - ▶ Vytápění prostřednictvím kamen
  - ▶ Využití půdy (dosud silně zakouřené)
  - ▶ Možnost zvýšení budov do patra
- ▶ Štítová orientace → okapová
  - ▶ Štír směrem k návsi (ulici)
  - ▶ Obdélný tvar domu orientován do ulice
  - ▶ (vjezd do dvora průjezdem)

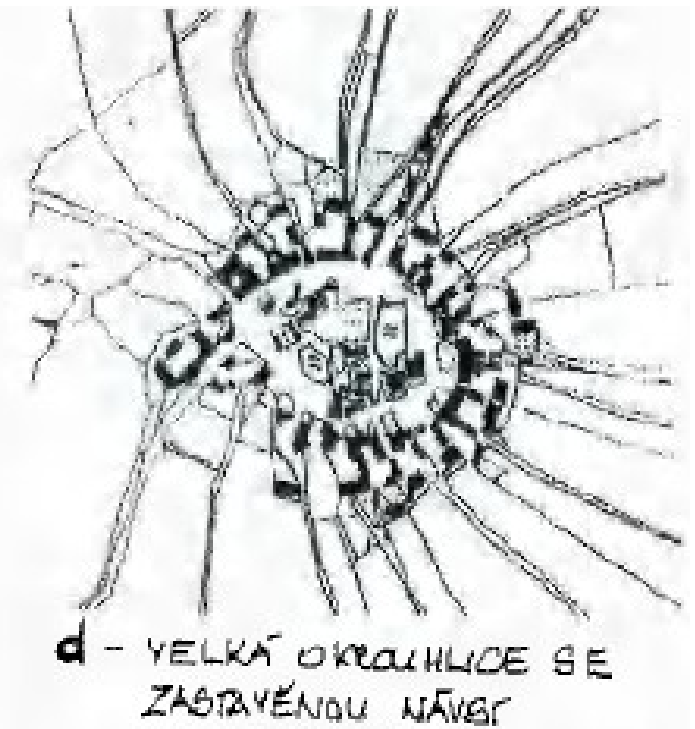
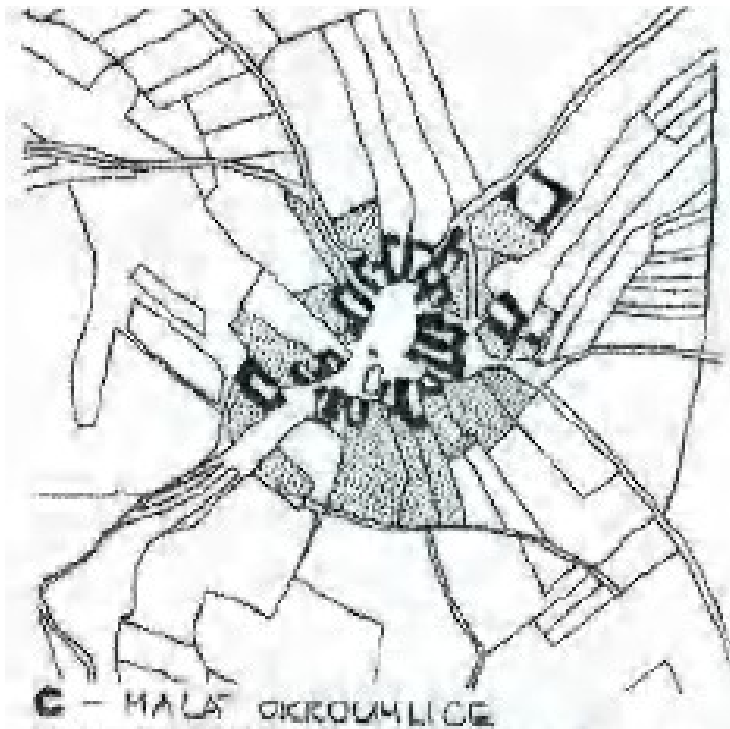

Urbanistické formy vesnic

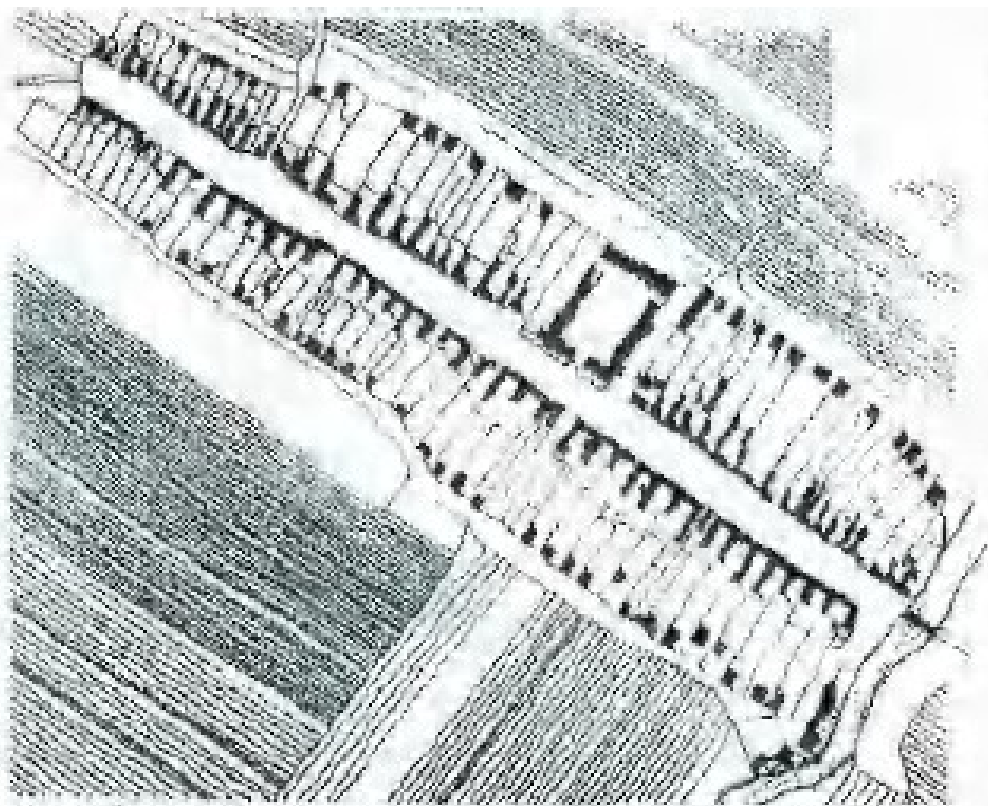
Urbanistické formy vesnic

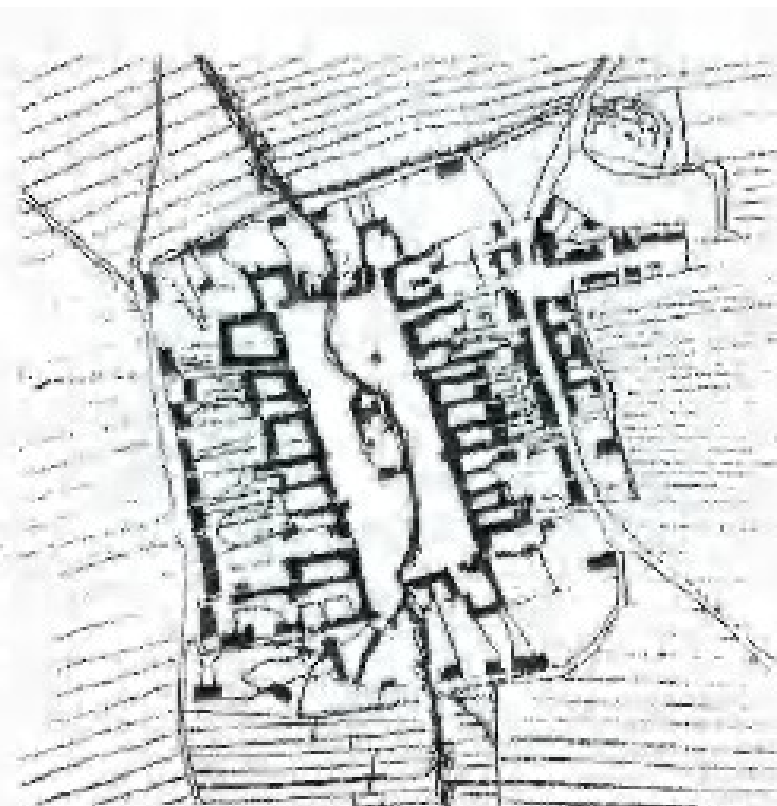

Urbanistické formy vesnic

e - ŠIROKÁ ULICOVKA S BANICKÝM DUBŘEM UPROSTŘED

f - NÁVESNÍ TYP S PARALELNÍ ULICÍ A PROTEKAJÍCÍM POTOCEM

Urbanistické formy vesnic

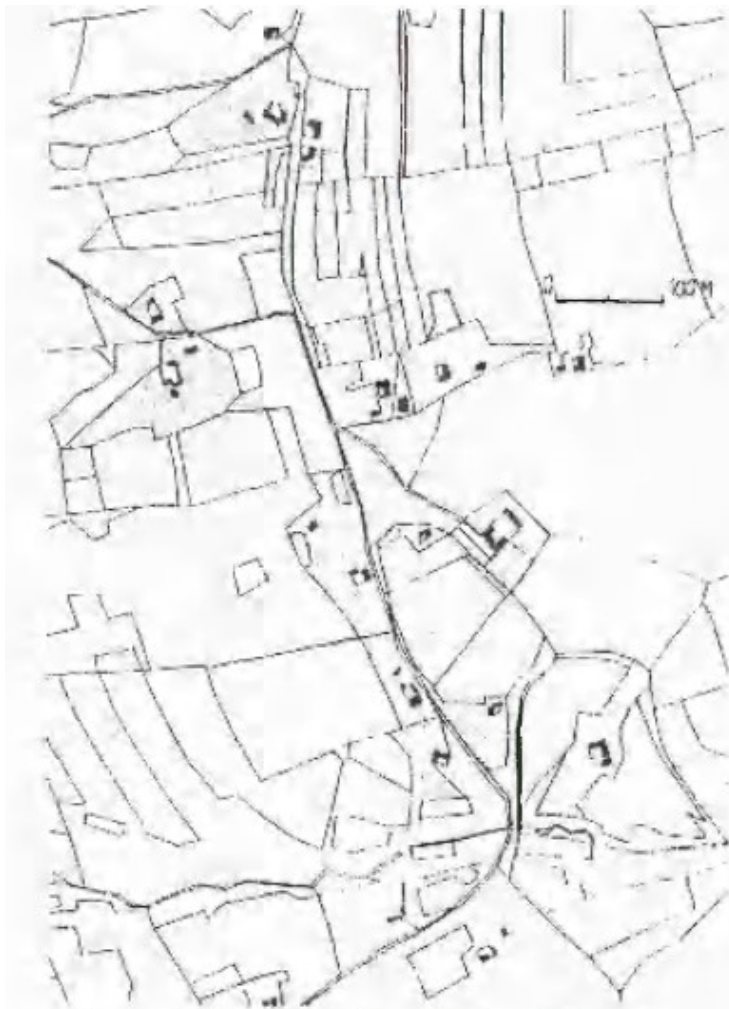

g - RABIZAČNÍ NÁVESNÍ TYP S DOSTAVBOU
A PRAVIDELNÝM ROZDĚLENÍM POZEMKŮ

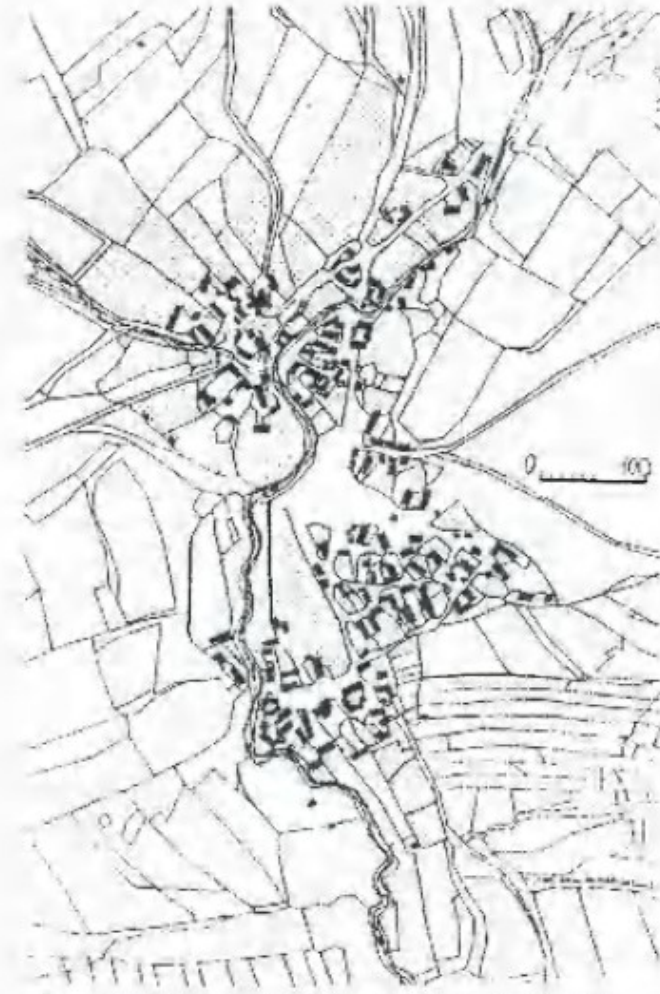

h - LÁNOVÁ ROZPTÝLENÁ VES
PODÉL SILNICE A POTOKA

Urbanistické formy vesnic

i - KOPANICE (HORSKÉ OSÍDLENÍ)

j - NEPRAVIDELNÁ SHLUKOVÁ VES

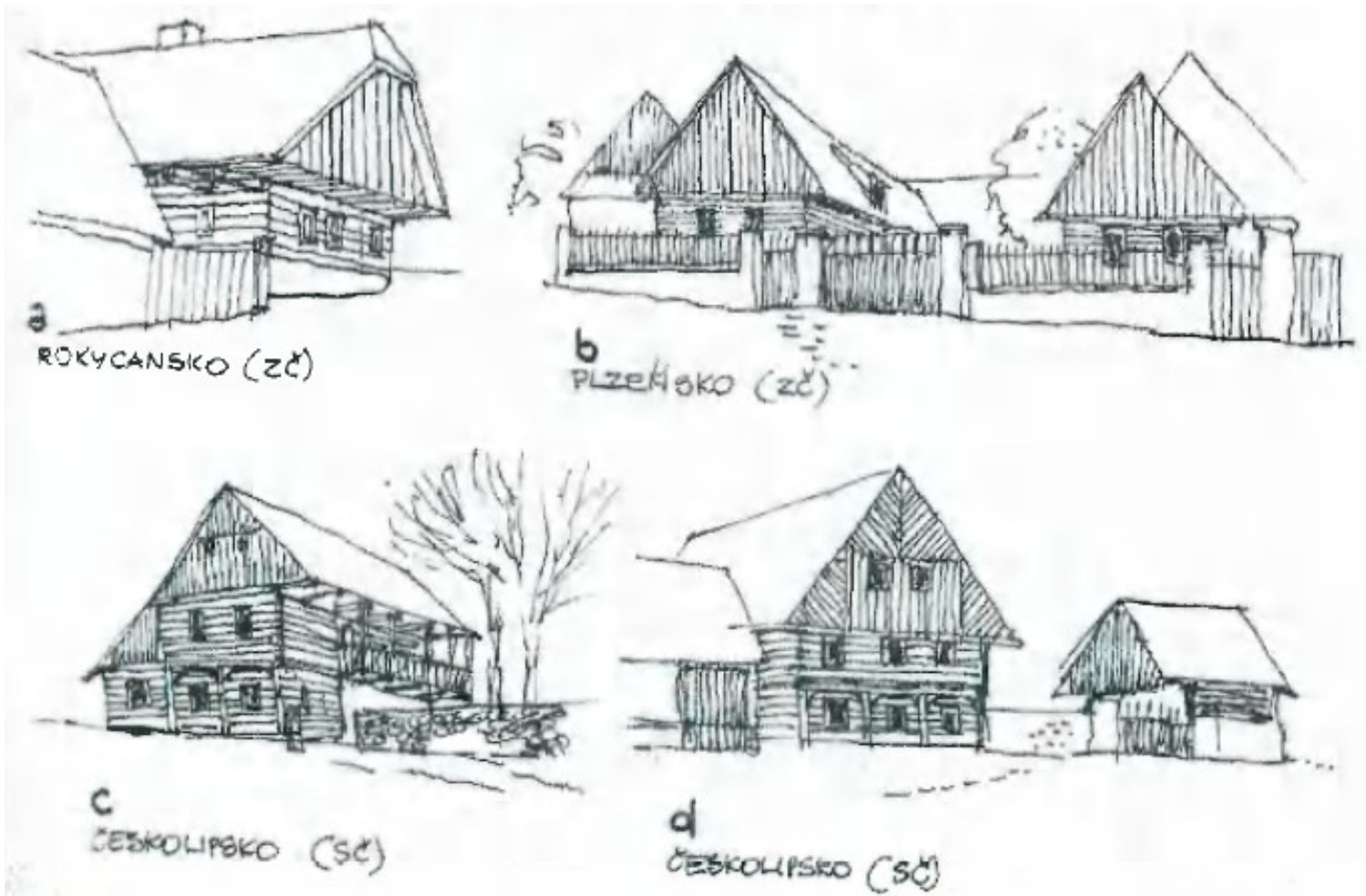
Rozložení lidové architektury

Roubené stavby

Roubené stavby

Zděné omítané stavby

Zděné omítané stavby

TŘEBÍČSKO (JM)

ČESKOBUDĚJOVICKO (JČ)

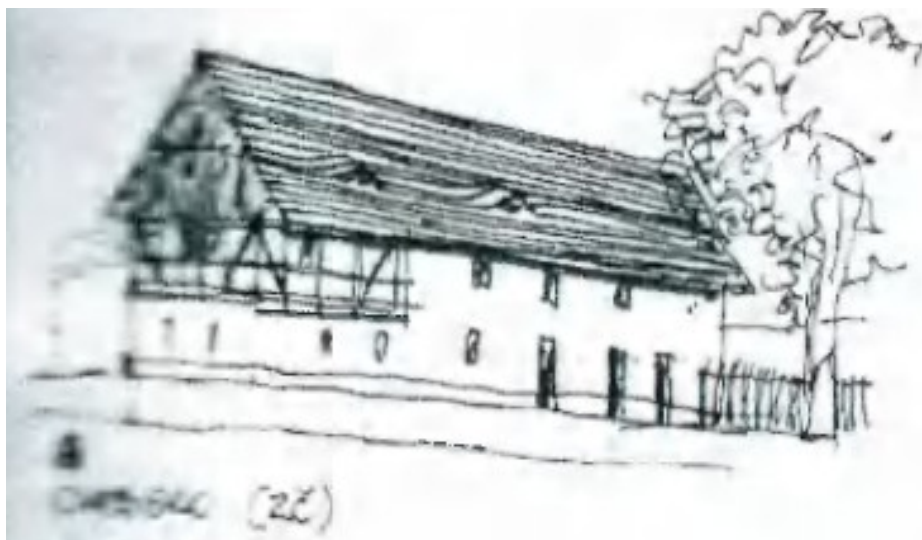
VOLYŇSKO (JČ) -- JIHOČESKÉ
BAROKO

POZNÁMKA VŠIMNĚTE SI PROPORCÍ
OKEN: VŮČ: ZDIVU - ZEDĚ PŘEVLADÁ!

Hrázděné stavby

Půda v 19. století

- ▶ Hospodářství

- ▶ 60 % > 5 ha
- ▶ 4 % < 20 ha

- ▶ 33 milionů parcel

- ▶ Průměrná velikost 0,25 ha

- ▶ Výstavba silnic, železnice (do roku 1880 téměř celá železniční síť)

- ▶ Klesá rozloha lesů

Přelom 19. a 20. století

- ▶ **Nové typy staveb potravinářského průmyslu**
  - ▶ Sila, pekárny, škrobárny, sladovny, rafinerie olejů

- ▶ **Vznik**
  - ▶ 143 cukrovarů
  - ▶ 665 pivovarů
    - ▶ Z toho 454 malých

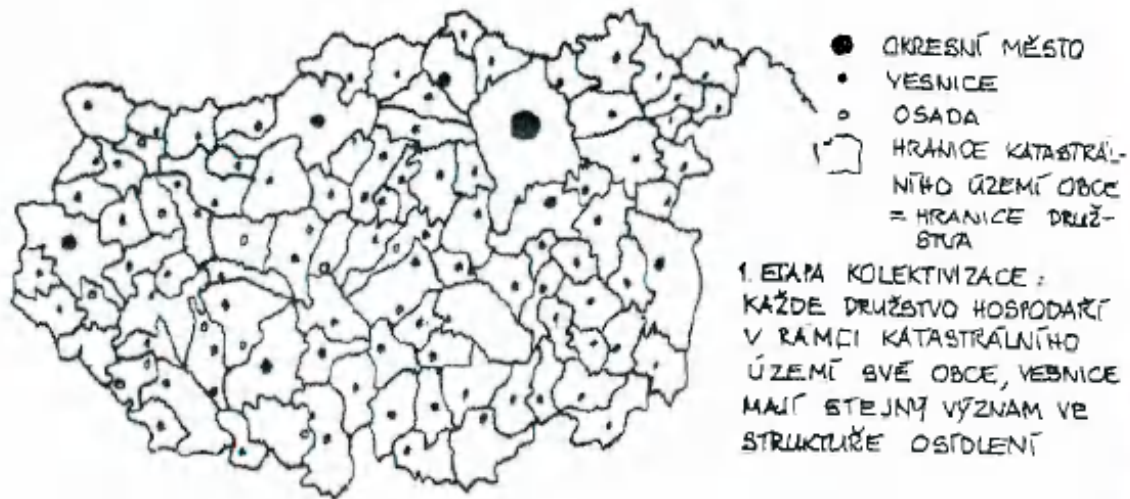
20. století

- ▶ 2. světová válka
  - ▶ Odsun Němců
  - ▶ Cca 2 mil. Obyvatel
- ▶ Po r. 1948
  - ▶ Předtím 14 tis. venkovských sídel
  - ▶ Kolektivizace
    - ▶ Družstevní objekty
  - ▶ Systém střediskových obcí
    - ▶ Koncentrace služeb do určitých obcí (a určitých objektů)

Velikost zemědělských družstev – příklad okresu Chrudim

Přelom 20. a 21. století

- ▶ Rozvoj zástavby v zázemí měst
  - ▶ Suburbie
  - ▶ Urban sprawl (sídelní kaše)
- ▶ Problém vymezení prostoru suburbií
  - ▶ Venkov?
  - ▶ Město?
- ▶ Kvalita suburbánní zástavby
  - ▶ Urbanistická
  - ▶ Architektonická

Půdní fond ČR

Plochy	tis. ha	v %
Celková plocha	7 887	100,0%
Zemědělská půda	4 249	53,9%
Orná půda	3 032	38,4%
Trvalé travní porosty	978	12,4%
Vinice	19	0,2%
Chmelnice	11	0,1%
Ovocné sady a zahrady	209	2,6%
Nezemědělská půda	3 638	46,1%
Lesy	2 651	33,6%

- Ze zemědělské půdy tvoří půda v méně příznivých oblastech 50,1 %
-

Vlastnická struktura lesů

	1850	1880	1900	1920	1930	1950	1980	1990	2000	2005	2010
státní	2,5	0,3	0,3	4,3	12,4	70,1	91	95,8	63,1	59,8	59,95
MŽP	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	3,71
Lesy ČR	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	50,44
obecní	9,1	10,2	9,3	10	11,3	16,6	x	x	13,6	15,5	16,55
krajské	x	x	x	x	x	x	x	x	0,3	0,2	0,15
lesní družstva	x	x	1	1,2	1,8	3,2	x	x	0,9	1	1,18
soukromé	88,4	89,5	89,4	84,5	74,5	10,1	0,4	0,1	22,1	23,5	22,17
PO	9,7	8,5	7,4	8,7	8,3	0	0	0	0	0,3	2,69
vysoké školy	x	x	x	x	x	x	x	x	x	0,3	0,3
církevní	8	7,2	6,7	7,9	7,1	x	x	x	x	x	0,05
nadační	1,7	1,3	0,7	0,8	1,2	x	x	x	x	x	x
ostatní PO	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2,34
FO	57,7	55,3	53,3	75,8	66,2	10,1	0,4	0,1	22,1	23,2	19,48
šlechtické	21	25,7	28,7	x	x	x	x	x	x	x	x
JZD	x	x	x	x	x	x	8,6	4,1	x	x	x

Možnosti spolupráce obcí

▶ MAS

- ▶ Obecně prospěšná společnost
- ▶ Občanské sdružení

▶ Mikroregiony

- ▶ Dobrovolné svazky obcí
- ▶ Zájmové sdružení právnických osob

Místní akční skupiny (MAS)

- ▶ Společenství lidí, kteří chtějí aktivně přispívat k rozvoji území, na kterém žijí
    - ▶ Region, mikroregion
  - ▶ Sdružení partnerů
    - ▶ Min. 50 % soukromý sektor
      - ▶ Občané, firmy, podnikatelé, sdružení, spolky, neziskové organizace
    - ▶ Max. 50 % veřejný sektor
  - ▶ Subregionální venkovské území
  - ▶ 10 až 100 tis. obyvatel
  - ▶ Mimo města nad 25 tis. obyvatel
  - ▶ Vymezeno katastrálním územím všech okrajových
-
- ▶ obcí

Zapojení obcí v MAS

Kraj	Není členem	Obce v MAS	Není členem %	Obce v MAS %	Celkem
Jihočeský	169	454	27,13%	72,87%	623
Jihomoravský	273	400	40,56%	59,44%	673
Karlovarský	23	109	17,42%	82,58%	132
Královéhradecký	62	386	13,84%	86,16%	448
Liberecký	49	166	22,79%	77,21%	215
Moravskoslezský	87	212	29,10%	70,90%	299
Olomoucký	81	318	20,30%	79,70%	399
Pardubický	148	303	32,82%	67,18%	451
Plzeňský	101	400	20,16%	79,84%	501
Praha	1	0	100,00%	0,00%	1
Střední Čechy	438	707	38,25%	61,75%	1145
Ústecký	123	231	34,75%	65,25%	354
Vysočina	276	428	39,20%	60,80%	704
Zlínský	80	225	26,23%	73,77%	305
ČR	1911	4339	30,58%	69,42%	6250

Mikroregiony

- ▶ Obnova a hledání regionální identity
- ▶ Realizace programů sociálně ekonomického rozvoje
- ▶ Realizace integrovaných projektů venkovských mikroregionů
  - ▶ Obnova občanské vybavenosti
  - ▶ Technická infrastruktura
  - ▶ Aktivní politika zaměstnanosti
  - ▶ Podpora malého a středního podnikání
  - ▶ Cestovní ruch
  - ▶ Péče o krajinu a kulturní hodnoty

Zapojení obcí v mikroregionech

Kraj	Není členem	I	II	III	IV	Celkem v mikroregionech
Jihočeský	11,24%	65,01%	20,87%	2,89%	0,00%	88,76%
Jihomoravský	14,26%	65,08%	19,17%	1,49%	0,00%	85,74%
Karlovarský	23,48%	59,85%	11,36%	3,79%	1,52%	76,52%
Královéhradecký	8,71%	59,15%	30,58%	1,56%	0,00%	91,29%
Liberecký	13,95%	63,26%	22,33%	0,47%	0,00%	86,05%
Moravskoslezský	7,69%	68,56%	16,72%	7,02%	0,00%	92,31%
Olomoucký	6,52%	78,45%	14,79%	0,25%	0,00%	93,48%
Pardubický	8,20%	75,17%	15,08%	1,55%	0,00%	91,80%
Plzeňský	14,77%	69,66%	13,97%	1,60%	0,00%	85,23%
Praha	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Střední Čechy	22,79%	67,60%	9,00%	0,61%	0,00%	77,21%
Ústecký	17,51%	73,73%	7,63%	1,13%	0,00%	82,49%
Vysočina	17,90%	73,15%	8,38%	0,57%	0,00%	82,10%
Zlínský	5,90%	53,77%	37,70%	2,62%	0,00%	94,10%
ČR	14,30%	67,89%	16,16%	1,62%	0,03%	85,70%

Souhrnné údaje za MAS a mikroregiony

- ▶ Počet MAS
  - 2008: 160
  - 2011: 140
  - 2012: 133

Ukazatel	MAS	Název MAS	Mikroregiony	Mikroregion
Počet v ČR	140	-----	535	-----
Největší výměra (v ha)	147 116	MAS Český les, o .s.	100 011	Písecko
Nejmenší výměra (v ha)	3 903	MAS CÍNOVECKO o.p.s.	929	DSO ČHP
Průměrná výměra (v ha)	38 978	-----	15 740	-----
Nejvyšší počet obyvatel	92 465	MAS Sokolovsko o.p.s.	241 455	Karvinsko
Nejnižší počet obyvatel	9 087	MAS BRÁNA PÍSECKA	392	Sedmihoří
Průměrný počet obyvatel	28 990	-----	14 422	-----
Nejvyšší hustota osídlení (ob/km ²)	331,90	MAS CÍNOVECKO o.p.s.	836,15	Karvinsko
Nejnižší hustota osídlení (ob/km ²)	20,27	Náš region	9,19	St. Sebastian
Průměrná hustota osídlení (ob/km ²)	83,72	-----	100,92	-----
Největší členská základna	98	MAS POŠUMAVÍ, Posázaví o.p.s.	55	Písecko
Nejmenší členská základna	3	MAS CÍNOVECKO o.p.s.	2	10 mikroregionů
Průměrná členská základna	31	-----	12	-----

Program rozvoje venkova

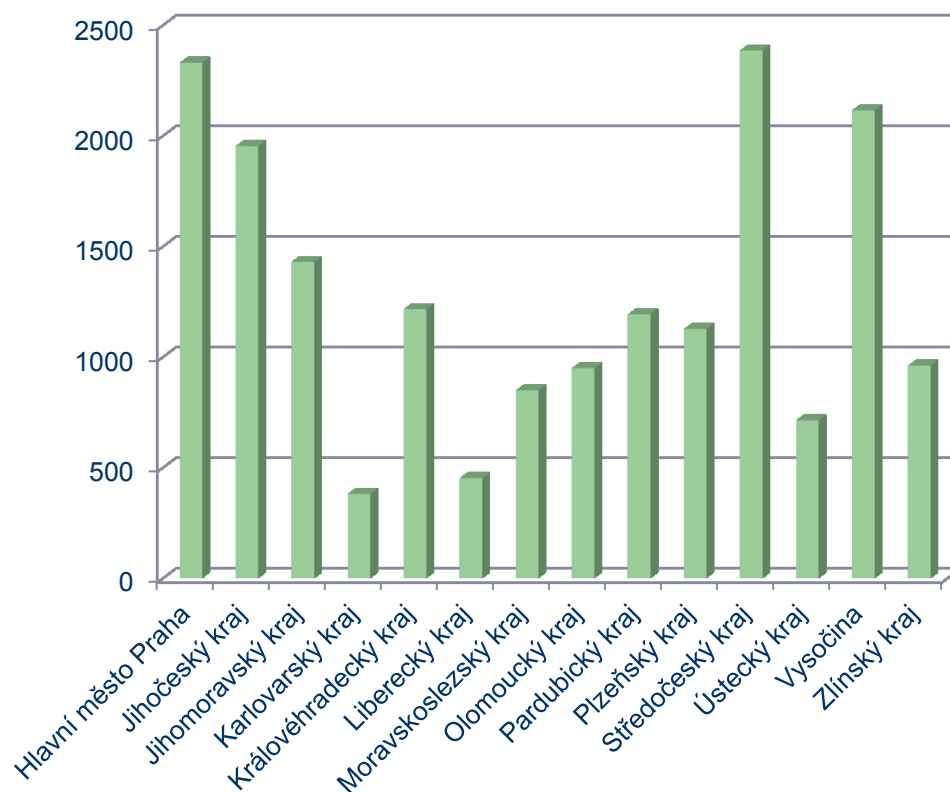
- ▶ **OSA I**
  - ▶ *ZLEPŠENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ*
- ▶ **OSA II**
  - ▶ *ZLEPŠOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A KRAJINY*
- ▶ **OSA III**
  - ▶ *KVALITA ŽIVOTA VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH A DIVERZIFIKACE HOSPODÁŘSTVÍ VENKOVA*
- ▶ **OSA IV**
  - ▶ *LEADER*
- ▶ **TECHNICKÁ POMOC**

Čerpání z PRV - kraje

Kraj	Počet dotací	Dotace z PRV
Hlavní město Praha	195	2 331 104 933
Jihočeský kraj	1 033	1 954 000 005
Jihomoravský kraj	925	1 430 874 780
Karlovarský kraj	172	381 891 589
Královéhradecký kraj	595	1 217 083 905
Liberecký kraj	299	453 562 077
Moravskoslezský kraj	526	850 141 395
Olomoucký kraj	743	949 828 681
Pardubický kraj	535	1 193 905 705
Plzeňský kraj	634	1 127 507 635
Středočeský kraj	950	2 385 951 087
Ústecký kraj	335	714 283 026
Vysočina	882	2 115 470 015
Zlínský kraj	600	961 944 875
Celkový součet	8 424	18 067 549 708

Dotace

Nejúspěšnější příjemci

Název	Dotace
Ministerstvo zemědělství	1 796 463 844
Lesy České republiky, s.p.	127 462 485
REGENT PLUS Žlutice spol. s r.o.	118 666 989
AGRO - Měřín, a.s.	68 267 269
ZD Krásná Hora nad Vltavou a.s.	64 984 276
Rolnická a.s. Králíky	59 984 041
Vojenské lesy a statky ČR, s.p.	59 951 506
Mydlářka a.s.	54 834 539
VŠEZEP s.r.o.	51 716 227
Galafruit s.r.o.	50 902 128
Obec Markvartice	50 064 148

Další instituce pro rozvoj venkova

- ▶ Svaz měst a obcí ČR
- ▶ Spolek pro obnovu venkova
  - ▶ Vesnice roku
- ▶ **ARGE**
  - ▶ Evropská organizace pro rozvoj krajiny a obnovy vesnice
  - ▶ Evropská cena obnovy vesnice
    - ▶ European Village Renewal Award
    - ▶ Jednou za 2 roky
    - ▶ Vznik 1990

